

دیوه ئابوورییه‌که‌ی هیرشی مووشه‌کی ئیران بو سهر هه‌ولیر

17-01-2024

نووسه‌ره‌کان

مه‌حموود بابان

کورتە : ئامانجی راسته‌قینه‌ی ئیران بنکه‌ی موساد و که‌سانی ئیسرائیلی و ئەمریکی نییه له هه‌ریمی کوردستان، به‌لکو ئیکدانی سه‌قامگیریه که کاریگه‌ری ته‌واو له‌سه‌ر پیشکه‌وتنی که‌رتە جیاوازه‌کان له هه‌ریمی کوردستان، به‌تایبه‌تیش که‌رتی خانوبه‌ره و وزه داده‌نیت.

شەوى 15 لەسەر 16ى كانوونى دووهمى 2024 بەهەمان شىۆه شەوى 13ى ئادارى 2022، جارىكى دىكە سوپاى پاسدارانى كۆمارى ئىسلامى ئىران مالى يەككە لە سەرمایەدارەكانى هەرىمى كوردستان و هەولێرى پايتەختى كرده ئامانج، كە جگە لە زيانە مادىيەكان، مندالىكى خوار يەك سال و سەرمایەدارەكە بۆخۆى و بازرگانىكى كرستانى عىراقى گيانيان لەدەستدا و چەند كەسى دىكە لە خىزان، مندال، خزمەتگوزار و پاسەوانەكانىش لە هەرشەكەدا برىندار بوون.

وہزارەتى دەرەوہى ئەمرىكا هەرشەكەى بە بىباكانە وەسف كرددووە كە تىیدا خەلكى سڤيل، ژن و مندال لەنيو مالهەكى خۇياندا. پاساوى هەرشەكەى ئىران، چىرۆكىكى نەسەلمىنراوى هەبوونى ئىسرائىلە لە هەولێر، بەلام بە ئامانجگرتنى، منالىكى يەك سالان و باوكەكەى لە مالى خۇيدا پرسىارىكى گەورە لەسەر هۇننەوہ ئىرانىيەكەى چىرۆكى هەرشەكانى هەولێر دادەنيت. ئامانجى راستەقىنەى ئىران بنكەى موساد و كەسانى ئىسرائىلى و ئەمرىكى نييە لە هەرىمى كوردستان، بەلكو تىكدانى سەقامگىرىيە كە كارىگەرى تەواو لەسەر پىشكەوتنى كەرتە جياوازهكان لە هەرىمى كوردستان، بەتايبەتيش كەرتى خانووبەرە و وزە دادەنيت. كەرتى خانووبەرە رىژەى 28%ى كۆى و بەرهىنان لە هەرىمى كوردستان پىكدەهينيت و كۆزمەى و بەرهىنان بەكەمتر لە 17 سال گەيشتووتە سەرووى 18.9 مليار دۆلار و بە دەيان مليار دۆلارىش لە كەرتى وزە نەوت و گازدا و بەرهىنان كراوە. لەراستىدا، بەدەر لە رەهەندە سىياسى، ئەمنىيەكانى هەرشەكان، هەلۆهستەكردن لەسەر ديوە ئابوورىيەكەى ئەم جۆرە هەرشانە پىرايەخە و ديوىكى دىكەى هەرشى بالىستى ئىران بۆ سەر مالى سەرمایەداران لە هەولێر دەرەخات كە شاپانى هەلۆهستە لەسەر كردنە.

بۆچى كۆمپانىيەكانى كەرتى خانووبەرە و وزە بە ئامانجكراون؟

بەپى داتاكانى دەستەى و بەرهىنان، كۆى گشتى سەرمایەگوزارى لە كەرتە جياوازهكانى و بەرهىناندا (2006-2023) لە هەرىمى كوردستان 67 مليار دۆلارە، كە 18.9 مليار دۆلارى لە كەرتى خانووبەرە بوو. هەروەها، 41 مليار دۆلار لە 67 مليارەى و بەرهىنان كە لە هەرىمى كوردستاندا لە كەرتە جياوازهكاندا كراوە لە پارىزگای هەولێر و سەنتەرى پارىزگاكەدا بوو.

گروپى كۆمپانىيەكانى فالكۆن گروپ بەهاوبەشى لەگەل كۆمپانىيا و و بەرهىنەرە نىوخۆى و دەرەكىيەكانى دىكە لە هەرىمى كوردستان و هەولێرى پايتەخت، توانيان زىرخانى كەرتى خانووبەرە بەتەواوى بگۆرن و بىبەنە قۇناخىكى نوپى تەلارسازى و بىناسازىيەو، بەتايبەتيش لەرووى بنىاتنانى پرۆژەكانى نىشتەجىبوونەو.

پىشەرە دزەي، خاوەنى فالكۆن گروپە كە لەدواى 2005و و بەتايبەتيش لەدواى بنىاتنانى ئىمپايرەوہ توانى زىرخانى خانووبەرە لە هەولێر بباتە قۇناخىكى نوپ و سىماى نوپ بە هەولێر بدات. لەراستىدا، ئەگەر بگەرێتەوہ بۆ ئەو 18.9 مليار دۆلارەى كە لە كەرتى خانووبەرەدا وەك و بەرهىنان ئەنجامدراوە، لەماوەى 17سالى رابردوودا، ئەوا سەروو 11 مليار دۆلارى لە كەرتى خانووبەرەى پارىزگای هەولێر بوو، كە بەدنياييەوہ پرۆژەكانى فالكۆن گروپ پىشەنگى لەم بوارەدا دەكات. فالكۆن گروپ لە 16 كۆمپانىيا پىكدىت كە لە بوارى بىناسازى و بازرگانىدا كار دەكەن و پىچەوانەى ئەوہى كە بانگەشەى بۆ دەكرىت كۆمپانىياكە هىچ كارىكى تايبەتى لە بوارى هەناردەكرنى نەوت و وزەدا نييە كە لە هەندىك مىدىيا و كەنالى نافەرمى نزيك لە سوپاى پاسداران ئاماژەى پىدراوە.

لە 13ى ئادار 2022شدا سوپاى پاسداران بەهەمان پاساوى هەرشىكى مووشەكى كرده سەر مالى شىخ باز بەرزنجى سەرمایەدار و بازرگانى كەرتى وزە كە خاوەندارىتى كۆمپانىياى كار گروپ دەكات. بە ئامانجگرتنى خاوەنى كار گروپ و كاتى رووداوەكە لە قسەكانى بانوو شىخ بازەو، كە چەند رۆژىك دواى هەرشەكە قسەى بۆ رووداو كرددووە بەروونى پاساوهكانى كۆمارى ئىسلامى بۆ هەرشى بالىستى بۆ سەر هەولێر و مالىان رەتدەكاتهوہ كاتىك كە [دەلێت](#)، "كەس نەبەتوانى لە شوپنى خۆى بوەستىت، چونكە پەنجەرەكان ورد بىوون. ئەو شەوہ ئەوہ دۆخى ئىمە بوو. هەر پىلاوئىكمەن كەوتە بەردەست لەپىمان كرد و هەر قەمسەلەيەكمەن كەوتە بەر دەست لەبەرمان كرد؛ لەنيو باخچەكەدا بووين و مووشەكەكانمان بە ئاسمانەوہ دەبىنى كاتىك بەسەرماندا تىدەپەرىن."

لەراستىدا، كۆمپانىياى كار گروپ و بەهەمان شىۆه كۆمپانىيا نىودەولەتییەكانى IOC رۆلى سەرەكى لە بەرەو پىشبردنى كەرتى نەوت و گاز و تەنانتە پالوتندا هەبوو، كە هەر لە سەرەتاوہ توانىيەتى قۇناخىكى نوپ لە هەرىمى كوردستان بەهينتە ئاراوہ. بۆ نمونە، كۆمپانىياى كار گروپ لەدواى 2003وہ توانىيەتى بەرەمھىنان و پالوتنى وزە لە هەرىمى كوردستان دەستپىيكات و پەرهى پىيدات. ئىستا كار گروپ نزيكەى 100 ھەزار بەرمىل نەوتى رۆژانە بەرەمھەندەهينيت و سەروو 100 ھەزار بەرمىل نەوتى خاوەنپالوتىت بۆ بەرەمھەكانى وەك بەنزىن، نەوتى سڤى و قىر و ھتد، كە ئەم بەرەمھەمانە لە نىوخۆدا بەكاردەهينرين و تەنانتە هەناردەى پارىزگاکانى

ههروهها، روژانی دواى هيرشهكەى دوو سالى رابردوو لێكدانهوهى جياواز و گرێدانهوهى جياواز بو هيرشهكە كرا، بهلام چ چيروكه نيوخوييهكان و چ پاساو و چيروكهكانى كوومارى ئيسلامى راست دهرنهچوون. ئەو ليزنهى لیکۆلینهوهيهى كه حكومهتى عێراق لهسەر رووداوهكه پێكیهينا، دواى دوو مانگ له راپورتێكدا ئەنجامهكانى خستهروو و **گوتهى**، "هيچ بهلگهيهك يان ئامرازێك له شوپنى هيرشه مووشهكيبهكەى ههولير نه دوزراوهتهوه كه ئامازه به چالاكى سيخورى بكات، ئەو هاوالتيه عێراقيبانهى له رووداوهكهدا زيانيان بهركهوتوه، مافى ئەوهيان ههيه داواى قهرهبوو له ئيران بكن". ههريويهش چاوهرواندهكریت ئەوهى شهوى رابردووش بهههمان شيوه بێت، كه ئەمجاره له ئەنجامى هيرشهكەوه لهنيو قوربانيبهكان سڤيل (بياو و ژن و مندال) هەن.

كووتايى

هيرشهكانى شهوى رابردوو به بهراورد بهوهى نزیکهى دوو سال پيش ئیستا لهرووى كاتوه زووتر كرايه سەر مالى سهرمایهدارهكەى بوارى خانوبههره، كه جگه له رهههنده سياسى و ئەمنى و تهناهت ئابووريبهكەى كه ليرهدا ئامازهيهكى بوكر، ئەوا بو ترسانى زياترى خەلك و ئاگاداربوونى خەلك و هاوونيشتمانينان له ههريمى كوردستان و ههولير بوو.

راگهياندى بهرپرسيارهتى دواى كه متر لهماويهك به **لندوانى جياواز** و دروستكردنى گيرانهوهى چيروكى دروستكراو له پشت هيرشه مووشهكيبهكانهوه ئەمجارهيان هيچ لهو راستيبه ناگورپت كهوا خەلكى سڤيل و بهتايبهتيش مندالێكى تهمن كه متر له يهك سالان له ژير دار و پهردووى خانووهكهدا دوزرايهوه، كه ديمهنهكان بهردهست و ناخ ههژينن. ئەوهش راستيبه كهوا ههريمى كوردستان و بهتايبهتيش ههوليرى پايتهخت بهجياواز له تهواوى ناوچهكه (نيوهراست و باشوورى عێراق) قوناخێكى نوپى لهبوارى وزه و خانوبههره دهستپيكردبوو كه به بهراورد به ههموو كهتهكانى ديكه تهواو جياواز بوو. ههريويهش بهدلنيايبهوه دووبارهبوونهوهى هيرشه مووشهكيبهكانى سوپاى پاسداران مهترسى جيدى دهخاتهسەر ئەو كهشەى بو ئەم دوو كهته و كهته جياوازهكانى ديكهش رهخساوه و كاردەكاته سەر بابەتى مانهوه و نهمانهوهى وهبهرهينهران و سهرمایهدارانیش له ههريمى كوردستان.

لهكووتاييدا، دهشن بژين چيروكه ئيرانيهكەى پشت ئەو هيرشانه كه زادهى ترس و خيالە بهرامبەر ئيسرائيل شتيكه و راستيبهكانى سەر زهوى له ههوليريش شتيكى ديكه كه پيوسته سهرنجيان بدهين.